

» ptáci našich lesů

SLUKA LESNÍ (*SCOLOPAX RUSTICOLA*)

Sluka hledá potravu především na místech s vlhkou půdou, kde má přístup k červům a žížalám. Foto: Libor Šejna

Robert Doležal

Kouzlo pozorování sluky lesní spočívá v tom být v pravou chvíli na pravém místě. Bonusem takového okamžiku je pak neopakovatelná, zvláštní a tajemná atmosféra. Sama sluka je totiž druhem, který obestírá řada tajemství vztahujících se k jejímu skrytému způsobu života i chování. Ona pravá chvíle přichází se soumrakem na začátku jara a pravým místem bývá kraj lesa nebo paseky, lesní průsek nebo cesta. Tehdy můžete za tichého večera nad hlavou spatřit samce sluky přeletujícího zvláštním netopýřím letem, který bývá doprovázen ostrým hvízdnutím a opakovaným hlubokým „kvorkáním“. Jedná se o projevy toku, který dříve znali především myslivci. Sluka totiž bývala z hlediska lovu velice přitažlivým ptákem, pojila se k ní řada pranostik a složité myslivecké názvosloví. Nyní je z důvodu ochrany lovena výjimečně.

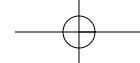
Rozšíření a početnost

Sluka lesní je druhem s palearktickým typem rozšíření a její výskyt odpovídá lesnímu pásmu Eurasie od britských ostrovů po Japonsko a jižně včetně Himaláje (Šťastný et al., 2006). Na britské ostrovy se rozšířila v 19. století, ve 20. století obsadila Dánsko a Nizozemsko (Hudec a kol., 2005). Její evropská hnízdní populace, která dosahuje přes 1,8 mil. párů, představuje méně než polovinu (25–49 %) populace celosvětové, ale přesné stanovení její početnosti je značně obtížné. Přesto byla

evropská populace v letech 1970–1990 považována za stabilní. V letech 1990–2000 byla stabilní na většině území Evropy s výjimkou silného snížení početnosti jádrové populace v Rusku, což zapříčinilo celkový pokles populace v rámci Evropy o více než 10 % a její ohodnocení jako ubývající (BirdLife International 2004). V letech 2000–2003 byla početnost sluky lesní v ČR odhadnuta na 2000–4000 „párů“ (v důsledku polygynie je obtížné definovat početnost v párech) a v Červené knize ohrožených druhů ČR figuruje v kategorii VU – druh zranitelný (Šťastný et al., 2006).

Mělká hnízdní kotlinka vystlaná jehličím, větvicemi a suchou trávou s typicky usporádanou snůškou čtyř vajec. Foto: Lubomír Hlásek

Prostředí a způsob života

Sluka lesní řídce hnízdí na území celé České republiky a z hlediska obsazenosti kvadrátů v rámci mapování hnízdního rozšíření ptáků byla zaznamenána v letech 2000–2003 na 51 % našeho území. Početnější je ale ve větších komplexech lesa vyšších poloh, v pahorkatinách a horách po horní hranici lesa, kdy např. v Krkonoších bylo hnízdění doloženo z výšky 1 130 m n. m. Na druhé straně ale hnízdí také v lužních lesích jižní Moravy, konkrétně v Oboře Soutok. Přednost dává listnatým a smíšeným lesům s vlhčími místy (loučky, údolí potoků), s hustým podrostem křovin sloužícím jako ochrana před predátory a s půdou bohatou hlavně na červy (Šťastný et al., 2006). Sluka je tažný druh a první ptáci odletají na zimoviště v západní a jihozápadní Evropě a v severní Africe již od počátku září. Ptáci kroužkování u nás byli zastiženi na zimovištích v jihozápadním

Hnízdo skryté v lesním podrostu se dá nalézt spíše náhodou. Sluky hnízdí nejspíše dvakrát – v období od března do dubna a poté v červnu.

Foto: Petr Lang

a jižním Středomoří a na jihu britských ostrovů. Hlavním obdobím tahu je ale říjen a začátek listopadu. První táhnou pravděpodobně samci, kteří se také jako první vracejí na jaře. Na hnízdištích se začínají objevovat už koncem února a začátkem března (Cepák et al., 2008).

Popis

Jedná se o zavalitého bahňáka velikosti holuba s dlouhým přímým zobákem a krátkýma nohami. Opeření je převážně rezavohnědé s tmavohnědým a černým skvrněním. Na temeni hlavy a v týle má výrazné černé příčné pruhy a nápadně jsou také velké tmavé oči. Za letu, kdy sluku spatříme nejčastěji, nebo při vyplášení,

jsou patrná široká krátká křídla a převážně rezavý kostřec a ocas. Vzlétá kolmo s ustřením křídel a rychle mizí. Zobák při letu směřuje šikmo dolů, pohyby křídel jsou třepotavé. Při hledání potravy se pohybuje kolébavou chůzí, přičemž zobákem píchá hluboko do vlhké hlíny. Zastihneme ji jednotlivě. Samci se v letu ozývají za toku hlubokým několikrát opakoványm „kvor“ a vysokým „ist“ (Hudec a kol., 2005).

HNÍZDĚNÍ A PÉČE O MLÁĎATA

Tok probíhá již během jarního tahu a po návratu na hnízdiště. Hlavním aktérem jeho první fáze je samec, který za klidných večerů asi půl hodiny po západu slunce třepetavým letem prolétá nízko nad korunami stromů a označuje tak svůj revír, který brání proti jiným samcům. Jeho hlasové projevy za letu byly zmíněny již v úvodu. Poté zapadá k samičce sedící na zemi, kde probíhá další fáze toku. Ta není příliš známá, ale načepýřený samec se k samici blíží s polospuštěnými křídly, roztaženým ocasem, vztýčenou přední částí těla a zobákem přitisknutým k hrudi. Podobný postoj zaujímá i samice. Následuje páření. Kolem jedné samice může tokat i více samců. Hnízdem je malá kotlinka na zemi, zpravidla nedaleko stromu nebo pařezu, vystlaná suchou trávou, větvíčkami nebo jehličím. V závislosti na nadmořské výšce a začátku toku začíná snůška od druhé poloviny března do začátku července. Snůšku tvoří zpravidla čtyři vejce, která jsou snášena po 2–3 dnech. Samice na nich sedí velice „pevně“ 20–21 dní, za potravou vychází ráno a večer. Mláďata se klubou naráz a jsou z hnízda odváděna. Samice dokáže mláďata odnášet i za letu. Pohnízdní péče trvá 5–6 týdnů. Podle mysliveckých záznamů je možné dvojí hnízdění a pohlavní dospělosti sluky dosahují již koncem 1. roku života (Hudec a kol., 2005).

Potrava

Potravu hledá sluka pícháním zobáku do vlhké půdy. Převážně se jedná o potravu živočišnou, a to především o červy. V menší míře je v ní zastoupen hmyz a jeho larvy – škvoří (*Forficula*), ploštice (*Pentatomidae*), sífokřídli (*Raphidia*), housenky motýlů, brouci a jejich larvy

Špička dlouhého zobáku je vybavena hmatovými těly. Sluka potravu cítí, aniž by ji viděla.

Foto: Libor Šejna

(*Carabidae*, *Pterostichus*, *Staphylinus*, *Silpha* atd.), dvoukřídlí a jejich larvy (*Tipulidae*, *Bibionidae*, *Tabanidae*), dále mnohonožky (*Julus*, *Geophilus*), pavouci, malí sladkovodní měkkýši a korýši. V rostlinné složce se vyskytovaly semena pryskyřníku, lebedy, rdesna, hrachoru, pryšce a ostřic (Hudec a kol., 2005).

VÝZNAM A OCHRANA

Sluka se tradičně těšila zájmu našich myslivců a lovena byla zvláště na jarním tahu v nezanedbatelném množství. Štěpánek (1962) zmiňuje mysliveckou statistiku, podle níž bylo v roce 1933 ulovenno 11 tis. sluk, převážně samečků. V současné době v zákoně o myslivosti sice stále ještě sluka figuruje jako zvěř, ale vyhláška MŽP ČR č. 395/1992 ji zařazuje jako ohrožený druh mezi zvláště chráněné živočichy, které nelze „obhospodařovat lovem“. Vyhlášky č. 245/2002 Sb., a 480/2002 Sb., o době lovů už sluku lesní vůbec neuvádějí a její lov je nyní možný pouze na povolení odboru životního prostředí příslušného okresního úřadu (Klusák, 2012). Tato ustanovení korespondují s úbytkem sluk zaznamenaným v Evropě v posledních desetiletích. Dalo by se říci, že náš vztah k ochraně tohoto druhu je v kontextu Evropy alespoň po legislativní stránce příkladný a dal by se zlepšit snad jen redukcí černé zvěře, jejíž vysoké stavy se mohou podepsat na úspěšnosti hnízdění sluk. Kéž by stejně příkladná byla ochrana sluk také na jejich zimovištích ve Středomoří a severní Africe, kde jsou jich loveny statisíce.

Seznam použité literatury je k dispozici u autora.

Autor:

Ing. Robert Doležal
www.birdwatcher.cz

E-mail: dodin@post.cz